

Beszámoló
a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
2009. évi munkájáról

2009 fordulópontot jelent a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (DEENK) korszerű könyvtári szolgáltatásainak fejlesztésében. Az **Európai Unió támogatásával megvalósuló pályázatokon a Könyvtár 350 millió Ft támogatást nyert**, az összeget informatikai szolgáltatások és az ennek alapját képező infrastruktúra fejlesztésére fordíthatja (TIOP 1.2.3.100 millió Ft és TÁMOP 3.2.4. 250 millió Ft). A pályázatok modern könyvtár informatikai szolgáltatások bevezetésére adnak lehetőséget, melynek minden magyarországi felhasználó és egyetemi polgár a haszonélvezője lesz.

A DEENK országos feladatként az **ODR adatbázis** gondozását látja el és egyben a legtöbb könyvtárközi kölcsönzést teljesítő intézmény. A pályázati támogatás egyik prioritása, hogy a továbbfejlesztett országos szolgáltatást biztosítsa a kibővített MOKKA adatbázis **más központi szolgáltatásokkal (NPA, IKB, MATARKA, HUMANUS, NDA – ezzel elsősorban a folyóirat, cikk, és hálózati elektronikus dokumentumok felé nyitva) együttműködve**, teljessé téve a Magyarországon fellelhető és információszolgáltatásba bevonható dokumentumok körét. A szolgáltatáshoz a hozzáférést az „ODR portál”, a könyvtárak, illetve magánszemélyek számára kialakított kérésindító felület teszi lehetővé, mely tartalmazza a kérések irányítását segítő rendszert is. A fejlesztési igényeket a partner könyvtárakhoz eljuttatott online **kérdőíven** mértük fel, és ugyancsak feltérképeztük a jelenlegi ODR szolgáltatásokkal való elégedettséget.

A helyi és országos együttműködéssel, a pályázat eredményeként, differenciált könyvtári szolgáltatás nyújtásával lehetővé válik a tudományos, közismereti és digitális tartalmak interaktív portálokon történő terjesztése és széleskörű elérése. Az egyetemen létrehozott tudás- és információhalmaz közérthető formába rendezése és a partner középiskolák honlapján való strukturált megjelenítése hatékonyan segíti az ifjúság műveltségét és korszerű tudásának megszerzését, versenyképességét a felsőoktatásba való bekerülésével.

Pályázati támogatással egyetemi feladatként **új technológiákat** tervez a DEENK értéknövelt szolgáltatások közvetítésére. Az Egyetemi Könyvtár hét eltérő adottságú könyvtári egységében biztosítja majd az egységes színvonalú, 24 órás távoli elérésű szolgáltatásainak bővített skáláját (dokumentumkölcsönzés, hosszabbítás, beiratkozás). Az egyetemi oktatás számára **elektronikus tananyagok előállítását** és dedikált hálózaton történő **szolgáltatását** tervezi. A felhasználók gyorsabb kiszolgálására **önkiszolgáló kölcsönző gép** beállítása a cél.

Az olvasók közvetlen tájékoztatása érdekében **online kapcsolatfelvételi** lehetőség nyílik meg, így a könyvtárat használók a modern és napjainkban népszerű kommunikációs csatornák (MSN, Skype) valamelyikén keresztül is megkereshetik a könyvtárat kérdéseikkel. A tájékoztatási célú **SMS szolgáltatás** eredményeképpen az olvasó a mobiljára kaphat üzenetet kölcsönzésének lejárataról vagy előjegyzéséről.

A digitális tartalmak közvetítéséhez **megfelelő kompetenciával rendelkező könyvtári szakemberek** szükségesek, ezért az egyetemi könyvtárosok számára nyelvi tanfolyamokat (angol, német) és akkreditált továbbképzéseket szervez az intézmény.

Szervezeti változások

Az Egyetemi Könyvtár egységeként alakult meg a **Debreceni Egyetemi Múzeum**: A DEENK 2009-ben módosított működési rendje szerint küldetése a Debreceni Egyetem múltjának feltárása, az egyetemi közösség és az érdeklődők informálása, kiállításokkal az

Egyetem tárgyi és szellemi örökségének megismertetése és az intézmény társadalmi kapcsolatainak ápolása. A Múzeum feladata, hogy reprezentálja és népszerűsítse a 100 éves Egyetemet, PR és marketing stratégiájának szerves része legyen. Gyűjteményének elhelyezésére és működtetésére az Egyetemi Könyvtár alternatív javaslatot terjesztett elő.

A könyvtár szervezeti keretei között működő **Debreceni Egyetemi Kiadó** 2009. június 25-étől – a Szenátus döntését követően – az Egyetem központi egységévé vált. A Kiadó központi egységként való megjelenése a jegyzettámogatás egységes kezelésében, felhasználásában jelent előrelépést, amely a karok, centrumok igényeinek teljes körű figyelembevételével valósul meg.

A gyűjtemény

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára (DEENK) a Debreceni Egyetem egyik legösszetettebb, **az oktatást és kutatást korszerű eszközökkel támogató háttérintézménye** maradéktalanul eleget tett alapfeladatainak. Korszerű könyvtári eszközökkel támogatta az egyetemen folyó oktatást és kutatást, ellátta nemzeti és regionális könyvtári feladatait.

A könyvtár 1952 óta teljes körű kötelezpéldány szolgáltatásban részesül, minden Magyarországon megjelenő dokumentumot megkap. A kurrens köteles példányokat az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a szakgyűjteményekbe utaltuk a korábbiakban is használt tematikus megoszlás szerint. A kötelezpéldányok feldolgozása a fogadó gyűjteményekben folyik. Az állomány retrospektív köteles átcsoportosítása továbbra is csak az Élettudományi és Társadalomtudományi Könyvtár vonatkozásában történik.

A **gazdasági válság** elsősorban a folyóirat kiadásban érezte hatását, a korábbi évekhez viszonyítva valamivel **kevesebb új címféleség** (700 körül) érkezett köteles példányként. Egyetlen évben sem volt még ennyi késve megjelenő, vagy szünetelő kiadvány, különösen a pályázati pénzből kiadott periodikumok megjelenése akadozott, vagy végleg abba is maradt. A Kenézy Élettudományi Könyvtár 2010-re 543 folyóiratot rendelt meg, az előző évhez képest 74 periodikumot mondott le. A többi egység számára a rendelt külföldi folyóiratok száma 407 cím. A TTK csupán néhány külföldi periodikumra tudott előfizetni nyomtatott formában, de a Nagykönyvtár is több külföldi időszaki kiadványt rendelt 1928-ban (173), mint 2009-ben (98).

2009-ben a külföldi folyóiratok beszerzésére a Debreceni Egyetem **közbeszerzési pályázatot** írt ki. A felhívást két szállító, a Sweets és EBCO cég vásárolta meg, de csak egy ajánlattevő nyújtotta be ajánlatát időre. A Bíráló Bizottság a pályázatot érvénytelennek nyilvánította, az eljárást 2010-ben meg kell ismételni.

Az elmúlt évben elkezdődött a kötelezpéldányként érkezett **grafikus dokumentumok** (plakátok, nyomtatványok stb.) feldolgozása. 2009-ben megtörtént a tartalmi keresést lehetővé tevő **tárgyszó rendszer** kialakítása, és a rekordokba történő beépítése, a bibliográfiai leíráshoz a WEB-en is elérhető **digitalizált dokumentum hozzáférése**.

Az elmúlt évekhez hasonlóan továbbra is nagy hangsúlyt kapott a magyar és külföldi hallgatók tankönyv igényének kielégítése, valamint olyan magyar és angol szakkönyvek beszerzésére, melyek egyrészt referenz anyagként szolgálnak, másrészt támogatják a hallgatói, elsősorban a PhD képzést.

A **nemzetközi cserepartnerekkel** folytatott kapcsolat eredményeképpen **több mint félezer értékes, külföldi könyvvel gazdagodtak a tagkönyvtárak**. Nagy eredménynek könyvelhetjük el ezt a tényt, annál is inkább, mivel a kapott dokumentumok értéke háromszorosa a küldött dokumentumok értékének.

Szolgáltatások

A DEENK korszerű, a könyvtár helyétől és nyitvatartási idejétől független **internetes szolgáltatások bevezetésével** könnyítette meg a könyvtárat használó egyetemi polgárok munkáját.

- 2009 elején indult el a könyvek raktárból való kikérésére az online **raktári modul**, amelynek segítségével nem csupán jelentős időt takaríthatnak meg az olvasók, hanem követhetik a raktári kérések aktuális állapotát is. Mód van további elektronikus szolgáltatásokra is pl. a kölcsönzések elektronikus hosszabbítására, előjegyzések kérésére.
- A hatékonyabb olvasói tájékozódás érdekében a könyvtári szolgáltatások megismertetésére és a felhasználói párbeszédre alkalmas közösségi portálokat működtet. A **Wikilib** a könyvtár szolgáltatásaival, gyűjteményeivel kapcsolatos szócikkeket, leírásokat tartalmaz, melyek egy részét bárki szabadon szerkesztheti, bővítheti. De lehetséges a könyvtárral párbeszédet kezdeményezni az **IWIW**, **Facebook** közösségi oldalakon is.
- A **TANDEM szolgáltatással** a hallgatók online meg tudják rendelni a digitalizált, kötelező tananyagaikat nyomtatásra. „A világ bármely pontjáról nyomtathatunk!” program pedig lehetőséget ad az olvasók számára dokumentumok nyomtatására nem csupán az egyetem minden campusáról, de bármely más helyről is. A nyomtatás az olvasó jelenlétében, bármely tagkönyvtárban történhet. A szolgáltatások háttérét az új, **nagyteljesítményű fénymásoló** gépek adják. A gépek működtetése az olvasójegyre ragasztott matricával történik, az egyenleget a hallgatók a kölcsönzésben tudják feltölteni.
- A DEENK továbbra is kiemelten kezelte az **elektronikus adatbázisok beszerzését** és az egyetemi polgárok számára történő hozzáférést. A Debreceni Egyetemen 57 adatbázis használatára van lehetőség, és több mint 27 000 a kurrens, elektronikusan hozzáférhető teljes szövegű folyóiratok száma. Különösen nagy jelentőségű ez az arányeltolódás az online folyóiratok javára akkor, amikor jelentősen csökkent a nyomtatott formában előfizetett külföldi periodikumok száma.
- Tovább folytatódott a Debreceni Egyetem szellemi termését szétsugárzó adattárak fejlesztése és feltöltése. 2009-ben a **Publikációs Adatbázisba (PA)** nagyarányú retrospektív feltöltés kezdődött az Informatikai Kar és a Szilárdtest Fizika Tanszék állományából. A **Debreceni Egyetemi Archívumba (DEA)** szakdolgozatokat hat kar tölt fel rendszeresen, dokumentált módon (Kari Határozat, Elhelyezési nyilatkozat, Titkosítási melléklet). A PhD dolgozatok esetében kialakult az együttműködés az ODT adatbázisával, nyilvántartásával. A tudományos publikációknál egyedi esetben van lehetőség a teljes szöveg nyitására, egyébként zárt gyűjteményt képeznek.
- A **Magyar Digitális Képkönyvtár**, az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával, az Országos Széchényi Könyvtár irányításával, 48 könyvtár részvételével megvalósult projekt, a gyűjtemény jelenleg mintegy 40 000 digitális képet tartalmaz. A Képkönyvtár létrehozásában részt vett a DEENK is, az egyetem történetét bemutató fotóalbumok képeinek, és Nyíreő István egyetemi könyvtár igazgató ex libris gyűjteményének digitalizálásával.
- A könyvtár által használt **Corvina számítógépes rendszer** továbbfejlesztése lehetőséget nyújt a Neptunhoz kapcsolódva az olvasói adatok betöltésére és a családi olvasójegyek bevezetésére s kezelésére. Megkezdődött a **Zeneművészeti Kar** könyvtári állományának számítógépre vitele és a **Történelmi Intézet könyvtára** elkezdte a Corvina használatát saját kölcsönzési forgalmának regisztrálására.

- Elkészült a **Termékinformációs Adatbázis (TER)** új verziója, WEB-es keresőfelületének konfigurálása. A 180 000 dokumentumot (termékismertető, prospektusok, műszaki előírások, szerelési utasítások stb.) tartalmazó adatbázis a Műszaki Könyvtár honlapján érhető el.
- A Könyvtár új szolgáltatásként indította meg a **Születésnap/Ünnepi Krónika**-szolgáltatását, amely egy adott nap sajtójából kínál összeállítást az ünnepelt számára, ezt aprónyomtatványokkal, plakátokkal, fényképekkel színesíti. Az eredeti dokumentumokról készült másolatokból és a választható borítóból elektronikus könyv készül, amelyből a kinyomtatás után a könyvtár könyvkötő műhelye készít egyedi, egyetlen példányos kiadványt.

Rendezvények

2009. július 9–11. között Debrecen adott otthont a **Magyar Könyvtárosok Egyesülete 41. vándorgyűlésének**. Az MKE mellett a hazai könyvtárosok szakmai találkozájának házigazdája a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ valamint a MKE Hajdú-Bihar Megyei Szervezete volt. A konferencia tisztelgett Kálvin születésének 500. évfordulója előtt, Debrecen szellemiségéhez igazodva témája a *„Könyvtárosok a tehetségeikért – a reformációtól napjainkig”* volt. A plenáris ülésen, ill. a szekcióprogramokon mintegy 800 könyvtáros vett részt, ajánlást fogalmazva a döntéshozók számára a könyvtárak fontos szerepéről a tehetséggondozásban. A résztvevőkhöz online módon és nyomtatott formában eljuttatott kérdőíves felmérés eredménye azt mutatta, hogy a rendezvény egészével a jelen lévők maximálisan elégedettek voltak.

Az intézmény és munkatársai elhivatottak az **olvasáskultúra és a digitális írástudás népszerűsítésében, terjesztésében**, ezt a célt pályázati támogatással valósítja meg. Az Egyetemi Könyvtár minden évben, több korosztályhoz szóló **olvasásnépszerűsítő programot** indított a **„Könyvtárak összefogása a társadalomért” országos rendezvénysorozat** keretében, amely az Informatikai és Könyvtári Szövetség szervezésében, a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg. A programsorozatban az intézmény 10 éve vesz részt, minden korosztályt bevonva, a könyvtár kapuit szélesre tárva. Szokássá vált a hazai könyvtárak életében és óriási lehetőséget jelent, hogy októberben könyvtári éjszaka keretében új oldalukról mutatkoznak be olvasóik és a szélesebb rétegek előtt. Közönséget invitáló, érdekes és szórakoztató programokkal hívják fel szolgáltatásaikra a nagyközönség figyelmét.

A program keretében könyvtárunk számos élményt adó, az olvasást- és a könyvtárakat népszerűsítő családi és közösségi rendezvénnyel, rendkívüli nyitva tartással, kedvezményes beiratkozási akciókkal hívta fel minden korosztály figyelmét a könyvtárak és az olvasás fontosságára. A rendezvénysorozat célközönsége 2008-ban a 12–18 év közötti korosztály volt, **2009-ben az Országos Nagy Könyvtári Napok alkalmából az 50 év feletiek** figyelmét irányítottuk arra, hogy a könyvtárak lehetőségeket kínálnak az olvasásra, újfajta ismeretek szerzésére, tájékozódásra, bemutatkozásra, közös együttlétre. A rendezvény egyik programja volt a **„Nem csak a húszéveseké az Internet!”** címmel meghirdetett bemutató, amely az interneten található közhasznú információkkal ismertette meg az időskorúakat. Ugyancsak e korosztály számára szólt a **„Netezz velem, Nagy!”** c. prezentáció, amely az Interneten történő kapcsolattartást (e-mail, Skype, MSN, IWIW stb.) mutatta be.

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár az Oktatási és Kulturális Minisztérium által meghirdetett NAGY-KULTÚRA pályázatára programcsomagot dolgozott ki **„A papirusztekercstől az e-Könyvtárakig” – A Múlt és Jövő találkozása egy helyen** témakörben. A program az iskolák között is nagy népszerűségnek örvendett, a látogatásokra 11 közoktatási intézmény jelentkezett 43 csoportban 820 tanulóval. A 2009/2010-es tanév

első félévében több mint 500 diák látogatta meg a könyvtárat, megismerve a gyűjteményét és a szolgáltatásait.

A **Debreceni Egyetemi Kiadó** új köteteinek megismertetésére **könyvbemutatókat** szervezett, így az Orbis Litterarum – Világirodalmi Sorozat 2009-ben megjelent, 17. és 18. kötetét mutatta be. A Kazinczy életműkiadás első három kötetének hivatalos bemutatója kapcsolódott a Kazinczy és a Magyar Nyelv Éve programsorozat keretében 2009. október 15–17. között megrendezésre kerülő, az emlékévé hivatalos tudományos konferenciájához.

A DEENK az elmúlt évben **12 kiállítást** rendezett, neves személyiségekre, évfordulókra emlékezve, egyetemi (DE-BTK Történelmi Doktori Program és a Debreceni Egyetem Történész Hallgatók, Germanisztikai Intézet stb.) és városi intézményekkel együttműködve.

Pályázatok

A DEENK 2009-ben kiemelkedően eredményes pályázati évet zárt. Az elnyert összegek négy forrásból tevődnek össze: Európai Uniós, Nemzeti Kulturális Alap, Oktatási és Kulturális Minisztérium, OTKA támogatás.

A legjelentősebb összeget, **350 millió Ft-ot**, az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával megvalósuló **Új Magyarország Fejlesztési Terv** projektjeire nyerte el az intézmény infrastrukturális és könyvtári informatikai fejlesztésekre. **(TIOP 1.2.3. és TÁMOP 3.2.4).**

A Könyvtár évek óta kap az NKA-tól támogatást dokumentumainak állományvédelmére és a muzeális értékű könyvtári dokumentumok restaurálására. A **régi hírlapirodalom** egy szeletének (ajándékok, hagyatékok) **archiválását** a kiadványok mérete, hatalmas mennyisége, s igen eltérő fizikai állapota miatt korábban nem tudtuk megoldani. A Pre-Con Restaurátor Bt. munkatársai 2009. június 2 és 15 között mintegy 1120 polcfolyóméter időszaki kiadvány **portalanítását** végezték el. A Könyvtár nagy hangsúlyt fektet a minőségbiztosítási elvek folyamatos alkalmazására és a teljesítmény mutatók kidolgozására. Ehhez kapott két pályázata NKA támogatást: az egyik a Minőségügyi Kézikönyv elkészítését segíti, a másik pedig on-line felmérés elkészítését és kiértékelését segítette.

Az Egyetemi Könyvtár rendszeres támogatásban részesül az **Országos Dokumentum-ellátási Rendszerben** vállalt feladatainak ellátásában, 2009-ben is jelentős támogatást kapott dokumentumok beszerzésére és a könyvtárközi küldés postaköltségére. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium jelentős támogatással értékeli a Könyvtár kiemelkedő teljesítményét az ország könyvtárközi szolgáltatásában (ennek 22%-át teljesíti a DEENK). A digitalizálásban végzett munkánk tovább folytatását segíti elő a gyűjteményünkben fellelhető értékes képi anyagunk digitalizálására és szabványos formában történő szolgáltatására kapott pályázati forrás.

Az **Egyetemi Kiadó négy jelentős kiadványt** készített el a Nemzeti Kulturális Alap és az OTKA támogatásával. A Debreceni Egyetem 2009. március 12-én sikeres pályázatot nyújtott be az Országos Gyermek Egészségügyi Intézethez a „**Bababarátság terület**” cím megszerzésének támogatására. Az esélyegyenlőség jegyében a Könyvtárunkban került kialakításra egy szoba a kisgyerekes anyukák és gyermekük részére.

Továbbképzés

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium a **könyvtári szakemberek szervezett képzésére** az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a 2008–2009. akadémiai évre, ill. 2009-re vonatkozóan állami támogatást biztosított. Az összeget főleg informatikai területen dolgozók továbbképzésére fordítottuk. A könyvtár informatikusainak munkájában központi

szerepet kap a LINUX szolgáltatások működtetése, ezért minden, e területtel foglalkozó továbbképzése feltétlenül indokolt.

Az elmúlt évben a DEENK munkatársai **négy könyvtári továbbképzési programot** dolgoztak ki:

- Internetes információs rendszerek készítése (60 óra)
- Digitális gyűjtemények készítése (30 óra)
- Elektronikus dokumentumok katalogizálása (30 óra)
- MARC katalogizálás (30 óra)

A könyvtár munkatársai által megvalósítandó képzési programok engedélyezését és nyilvántartásba vételét a DEENK kezdeményezte a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottságnál.

Minőségbiztosítás

A tagkönyvtárak egységesen magas színvonalú munkájának biztosítás érdekében egy hosszabb folyamat eredményeként készült el a **Minőségirányítási kézikönyv**, amely az intézmény minőségbiztosítása területén végzett munka legfontosabb **alapidokumentuma**. Tartalmazza azokat az alapelveket, melyeket minden egységben alkalmazni kell a könyvtári munka összehangolt és hatékony működtetésének érdekében.

A könyvtár vezetése a dokumentumban is kinyilvánította azon akaratát, hogy szolgáltatásait és munkafolyamatait úgy szervezi, hogy azok a felhasználók mindenkori igényeit a lehető legmagasabb színvonalon legyenek képesek kielégíteni. Ennek érdekében összeállította **minőségirányítási dokumentációját**, amelyben megfogalmazza:

- küldetésnyilatkozatát,
- minőségpolitikáját,
- a minőségbiztosításra vonatkozó főbb követelményeit és minőségbiztosítási eljárásait,
- a minőségi előírások betartására vonatkozó ellenőrzési utasításait.

A könyvtár vezetése az említett dokumentumokban foglaltak maradéktalan betartását magára, és minden munkavállalója számára kötelező érvényűnek tekinti és a minőség folyamatos fejlesztését valamennyi munkatársától tartós törekvésként elvárja.

A Minőségbiztosítási kézikönyv magába foglalja az intézmény szervezeti felépítését, tartalmazza a működését meghatározó általános, könyvtári jogszabályokat, és felsorolja egyetemi szabályzatokat. Megfogalmazza a DEENK minőségirányítási rendszerét és folyamatait, a minőségügyi rendszer működésével kapcsolatos dokumentumokat, ezek kezelését. Meghatározza a vezetőség felelősségét és elkötelezettségét a minőségpolitikai feladatok megvalósításában és előírja a Minőségirányítási Tanács számára a helyzetértékelés módját és szakaszait, a szervezeti kultúra fejlesztését.

Feltérképezi a DEENK partnerkapcsolatait, az olvasói panaszkezelés folyamatának rendszerét. Dokumentálja a könyvtár munkafolyamatait és szolgáltatásait, e folyamatok szabályozását. Mivel a minőségen alapuló szakfelügyelet teremtheti meg a könyvtárak tevékenységének, szolgáltatásainak korszerű értékelését, az alapidokumentum tartalmazza a vizsgálat és értékelés módszereit, a minőségirányítás folyamatos fejlesztésével kapcsolatos teendőket.

2010. január

Dr. Virágos Márta

főigazgató